

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У СИСТЕМУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З НАВЧАННЯ «ОСНОВ ЗДОРОВ'Я»

Постановка проблеми. На думку більшості науковців, модернізація освітньої галузі є складним і тривалим процесом. На цьому шляху в сучасній школі важливо створювати передумови, без яких неможливе якісне навчання, до того ж і сучасні умови життя підвищують вимоги до якості освіти, до вмінь молодих людей швидко пристосовуватись до змін, які постійно відбуваються в суспільстві і житті, бути успішними та конкурентноздатними на ринку праці, а як ми знаємо, тільки здорові діти та здорова нація можуть подолати труднощі і зробити щасливим своє майбутнє.

Сучасний етап відродження самостійності України, інтеграція її в світове товариство потребують створення нової системи освіти, спрямованої на формування освіченої, творчої особистості, а також забезпечення умов для найповнішого розкриття її здібностей, задоволення освітніх потреб. Сучасна освіта визначається як «стратегічна основа розвитку особистості, суспільства, нації й держави, запоруки майбутнього».

Вважаємо, що, орієнтуючись на теперішній ринок праці, освіта до пріоритетів сучасності відносить уміння оперувати такими технологіями та знаннями, що задовольняють потреби інформаційного суспільства, готують молодь до нових ролей у цьому суспільстві. Саме тому важливим нині є не тільки вміння оперувати власними знаннями, а й бути готовим змінюватись та пристосовуватися до нових потреб ринку праці; оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя. Велика роль при цьому відводиться готовності вчителів початкових класів до впровадження комплексу інноваційно-організаційних форм та інтерактивних методів навчання.

Аналіз досліджень з проблеми. У науковій думці XVIII-XX ст. простежуються специфічні погляди на здоровий спосіб життя людини. Відбувалося виникнення і становлення таких аспектів цієї проблеми: сутність і зміст поняття «здорового способу життя» людини, елементи і його структура, відображення «здорового способу життя» в теоретичній і практичній свідомості людей, форми регуляції процесу становлення здорового способу життя, критерії, фактори й умови його цілеспрямованого формування, провідні тенденції розвитку явища в різних конкретно-історичних умовах.

У другій половині XIX — першій половині XX ст. актуалізуються педагогічні погляди вчених щодо необхідності розробки теоретичних і практичних основ виховання в підростаючого покоління здорового способу життя. Зокрема, в цей час були визначені теоретичні основи означеного процесу: відношення душі і тіла (К. Ушинський, П. Юркевич, Г. Ващенко); природовідповідність і гармонійність у вихованні (О. Духнович, К. Ушинський, Г. Ващенко, В. Сухомлинський); організація позакласної роботи та позашкільної оздоровчої роботи (О. Тисовський); зв'язок оздоровчої роботи з різними напрямками виховання — фізичним і трудовим (М. Демков), з естетичним (Г. Ващенко), з релігійним (П. Юркевич, Г. Ващенко), гігієнічним, родинним (К. Ушинський, Г. Ващенко, В. Сухомлинський), патріотичним (І. Боберський, О. Тисовський, Г. Ващенко, А. Макаренко).

Важливу роль у вихованні здорового способу життя відіграє методика роботи «Школи під блакитним небом» В. Сухомлинського, суть і зміст якої славетний педагог розкрив у праці «Серце віддаю дітям».

Питання вдосконалення методики навчання «Основ здоров'я» знаходиться в центрі

уваги сучасної педагогічної науки, на що вказують численні дослідження М. Гриньова, Т. Бойченко, О. Ващенко, М. Малашенко, Л. Власенко, Т. Сороки, Н. Бібік, В. Шахненко та ін.

Якість підготовки майбутніх учителів початкових класів до впровадження комплексу інноваційно-організаційних форм та інтерактивних методів навчання «Основам здоров'я» визначається не лише навчальним планом і програмами. Вона значною мірою залежить і від особистості вчителя, професійної компетенції, знань сучасної школи і перспективного педагогічного досвіду, творчого ставлення до справи.

Мета публікації — розкрити досвід організації діяльності студентів спеціальності «Початкова освіта» МНУ ім. В.О. Сухомлинського у процесі вивчення курсу «Методика навчання основ здоров'я» з упровадження інтерактивних методів навчання на уроці.

У Національній доктрині зазначено що, найважливішим завданням сучасної шкільної освіти є формування мотивації до збереження та зміцнення здоров'я людини. Школа має навчити школярів використовувати резервні сили свого організму, оволодіти життєвими навичками здорової та безпечної поведінки, спілкуватись з людьми, передбачати наслідки своєї поведінки та вміти приймати своєчасні рішення, а також формувати цінності і переконання, які сприяють свідомому вибору здорової поведінки та наміру дотримуватись її протягом життя.

Вирішення цього завдання покладено на інтегрований курс «Основи здоров'я», який за своїм змістом об'єднує питання здоров'я та безпеки життєдіяльності на основі діяльнісного підходу. Метою його є формування в учнів свідомого ставлення до свого життя та здоров'я, формування здоров'язберігаючих компетентностей. Як відомо, навички набуваються в діяльності, через прийняття рішень та відпрацювання моделей поведінки. Тому на відміну від традиційних уроків, коли вчитель переважно говорить, а учні слухають, на заняттях з основ здоров'я слід використовувати інтерактивні методи навчання, що базуються на активній участі самих учнів у процесі набуття знань. Усе це дуже важливо уяснити майбутнім учителям початкових класів, при вивченні дисципліни «Методика навчання основ здоров'я».

Слово «інтерактив» походить від англійського слова «interakt», де «inter» — взаємний і «act» — діяти. Таким чином, інтерактивний — здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання — це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Інтерактивне навчання, на думку Е. Коротаєвої, це процес, занурений у спілкування. Воно є однією з основних складових індивідуальної, групової, практичної діяльності. Результатом спілкування є взаємний вплив людей одне на одного. Діяльність в основному є інтелектуально спонукальною формою активності, у процесі якої він розвивається як особистість. Поза ним формування особистості взагалі неможливе. Саме в спілкуванні учень засвоює досвід людства, накопичує знання, вміння та навички, формує свою свідомість, самосвідомість, виробляє погляди та переконання, розвиває свої здібності.

Спілкування — це двосторонній процес, у якому «учень — учитель» або «учень — учень» обмінюються думками й інформацією.

Суть інтерактивного навчання у співнавчанні, взаємонавчанні (колективному, груповому, у співпраці), де і учень і вчитель рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання. При інтерактивному навчанні не може бути домінування одного учасника навчального процесу над іншими, однієї думки над іншою, а учні вчать бути демократичними, критично мислити, приймати продумані рішення, спілкуватися з іншими людьми.

Структура інтерактивних уроків, за О. Пометун [3], складена із п'яти елементів:

- мотивація;
- оголошення, представлення теми й очікуваних результатів;
- надання необхідної інформації для розв'язання завдань;
- інтерактивна вправа — центральна частина;

- підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку.

Інтерактивні технології навчання при викладанні предмета «Основи здоров'я» сприятимуть кращому відпрацюванню та дотриманню певних моделей поведінки, які допоможуть зберегти та покращити власне здоров'я.

З практики навчання студентів можна сказати, що ефективними методами навчання на уроках з основ здоров'я вважаються: «мозковий штурм»; обговорення великою групою («спрямована дискусія»); робота та виконання вправ у малих навчальних групах; рольова гра; дебати, дискусії; розгляд та аналіз конкретних життєвих ситуацій; виконання проєктів; перегляд і обговорення тематичних відеофільмів.

Використання таких методів забезпечує творчу співпрацю між учнями та вчителем. Майбутні педагоги молодших школярів знайомляться з використанням інтерактивних методів на уроках з основ здоров'я.

Робота в групах — це улюблена і найуживаніша в навчальному процесі технологія. Дискусії та обговорення можна проводити цілим класом. Однак вони набагато ефективніші, коли їх проводять у групах (зокрема, якщо клас великий, а час обмежений). Групове обговорення максимально підвищує активність і внесок кожного учасника. Дискусія допомагає уточнити власні уявлення, усвідомити почуття і ставлення. Обговорення в групах дає змогу учням більше дізнатися один про одного, стимулює вільний обмін думками, збільшує вірогідність того, що учні краще зрозуміють почуття і позиції інших. Робота в групах розвиває життєві навички активного слухання, співпереживання, співробітництва, упевненої поведінки і толерантності. Для ефективної організації роботи в групах педагог-тренер має:

- чітко формулювати мету: вивчити тему, обговорити ситуацію, проблему; сформулювати запитання, запропонувати ідеї або варіанти рішень;
- повідомити скільки часу відводиться на це завдання;
- сформувати групи (бажано з 2-6 осіб), використовуючи різні прийоми об'єднання;
- розташувати групи так, щоб учасники кожної сиділи поряд і добре чули одне одного;
- запропонувати групам обрати того, хто записуватиме запропоновані варіанти і стежитиме за дотриманням простих правил. Після обговорення на прохання тренера протоколісти або бажуючі розповідають про те, як відбувалося обговорення і які рішення було прийнято, тобто презентують свою роботу.

Можна додати ще кілька рекомендацій для роботи з групами:

- найкраще розпочинати роботу з групами, що складаються з 2-4 осіб, тому що у невеликих групах учням легше подолати сором'язливість; коли ви відчуєте, що учасники набули впевненості, групи можна збільшити до 5-6 осіб;
- краще не доручати учасникам формувати групи за власним бажанням, бо це може призвести до образи або дискримінації деяких дітей; формуючи групи, стежте, щоб їх склад змінювався якомога частіше;
- наголосіть на важливості принципу «один за всіх, і всі за одного», що ви єдина команда і що усі члени групи мають зробити свій внесок у вирішення поставленого завдання, а успіх групи буде залежати від окремого внеску кожного; в у деяких випадках доцільно формувати групи за ознакою статі.

Наведемо фрагмент тренінгу з підготовки вчителів до викладання предмета «Основи здоров'я» (робота в групах).

Студенти об'єднуються у 4 групи (по чотири особи за принципом «1, 2, 3, 4»), і кожна з них отримала чотири відмінних одне від одного завдання на окремому аркуші. За 10 хвилин вони мають познайомитись із запропонованими інтерактивними методами, а після цього 2 та 4 номери по ходу годинникової стрілки три рази переходять в інші групи, де знайомлять зі своєю інформацією та отримують нову інформацію від учасників інших груп. Таким чином вони ознайомляться з різними інтерактивними методами, а коли

повернуться до своєї групи, то обмінюються отриманою інформацією. Цей вид роботи називається «мозаїка» — дуже ефективний метод, який дозволяє за короткий період часу познайомитись з великим обсягом нової інформації.

Цікавим та ефективним методом роботи також є «рольова гра». Це неформальна постановка, у процесі якої учасники без попередньої підготовки розігрують сценки або ситуації. Вони уявляють себе вигаданими персонажами, які моделюють реальні життєві історії та ситуації. Під час рольової гри учасники діють не від свого імені, а демонструють поведінку та висловлюють почуття умовного персонажа. Зазвичай це набагато легше, ніж діяти від себе особисто. Рольова гра є ефективним методом апробації нових моделей поведінки. Вона дає змогу «відчути на собі» всі емоції, які можуть виникнути під час такої ситуації, та відпрацювати найбільш оптимальну модель поведінки у безпечних умовах. Це також допомагає краще зрозуміти почуття уявного персонажа і розвинути навички емпатії (співпереживання).

Крім того, завдяки рольовій грі учасник має змогу краще зрозуміти і висловити свої почуття без побоювання розкритися і бути висміяним. Це - чудова можливість для практичного відпрацювання навичок у ситуаціях близьких до реальних. Щоб добре організувати рольову гру треба:

- описати модельну ситуацію, яку треба інсценувати;
 - розказати учасникам, як вони мають діяти, запропонувати сценарій або вони можуть навести свій варіант сценарію;
 - відібрати охочих або розкутих енергійних учасників, щоб вони продемонстрували сценку перед класом. Оберіть і для себе одну з провідних ролей;
 - використовувати допоміжний реквізит: капелюшки, картки з іменами, костюми, маски - усе, що можна виготовити на місці або приготувати заздалегідь;
 - якщо можливо обіграти ситуацію з гумором;
 - після закінчення сценки обов'язково обговорити її;
 - об'єднати клас у групи, нехай вони зіграють між собою цю чи подібну сценку.
- Таким чином можна уникнути ніяковості, спричиненої необхідністю виступати перед усім класом.

Наведемо фрагмент тренінгу з підготовки вчителів до викладання предмета «Основи здоров'я» (рольова гра «Як сказати пі»).

Учасники об'єднуються у три групи, кожна з яких отримує ситуацію, у якій треба відмовитись від запропонованого, треба обіграти такі ситуації:

Ситуація 1. Дівчинка пропонує своїй подрузі спробувати палити. Вона настійливо доводить, що це модно та ніхто про це не дізнається.

Ситуація 2. Хлопець настійливо пропонує знайомому піти до його друзів і зробити татування.

Ситуація 3. Дві дівчинки прийшли на день народження, та одна пропонує іншій випити алкогольний напій, щоб підняти настрій.

Після цього проводиться обговорення, тренер пропонує наступні питання:

- Що ви відчували, коли грали свою роль?
- Що було легше робити: умовляти, чи відмовляти від запропонованого?
- Легко було вам сказати «НІ»?

Після завершення обговорення тренер робить висновки.

Уроки інтерактивного навчання надають учням можливості для формування основних пізнавальних і громадянських умінь, а також навичок і зразків поведінки в суспільстві. Інтерактивні форми роботи сприяють розвитку ініціативи, незалежності, уяви, самодисципліни, співпраці з іншими учнями. Це стимулює розвиток когнітивних процесів, залучає до активної участі в процесі навчання, заохочує учнів працювати разом, висловлювати свої думки, досвід, брати на себе відповідальність за навчання та розвиток уміння вчитися.

Висновки. Запропонована система організації роботи майбутніх учителів

початкових класів з курсу «Методика навчання основ здоров'я» надає студентам можливість якісно засвоїти навчальний матеріал і переконатись, що впровадження інновацій під час проведення уроків з основ здоров'я є ефективним, привабливим та цікавим методом роботи з учнями, завдяки якому підвищується інтерес до уроків з основ здоров'я, так підвищується мотивація вести здоровий спосіб життя, запобігати небезпечним ситуаціям, що оточують людину, застосовувати набуті знання на практиці, цінувати і берегти своє здоров'я і здоров'я оточуючих.

Література:

1. Дерев'яненко В. В. Особливості викладання інтегрованого курсу «Основи здоров'я. // Основи здоров'я та фізична культура. — 2005. — № 10. — С. 5-7.
2. Інтерактивні технології навчання у початкових класах / авт. — упор. І. І. Дівакова. — Тернопіль: Мандрівець, 2007. — 180 с.
3. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук-метод. посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; За ред. О. І. Пометун. — К. : А. С. К., 2005. — 192 с.
4. Сорокіна Т.В. Інтерактивні методи навчання на уроці. // основи здоров'я. — 2013. - №9(33). — с. 7-10.

У статті визначені напрями впровадження інновацій у систему підготовки вчителів для початкової ланки освіти з «Основ здоров'я». Доведено, що впровадження інновацій на уроках буде ефективним, якщо в навчальному процесі застосовуватиметься комплекс організаційних форм та інтерактивних методів, який спрямований на розвиток творчої активності учнів.

Ключові слова: інновації, інтерактивні методи, навчання, основи здоров'я, майбутні вчителі початкових класів.

В статье определены направления внедрения инноваций в систему подготовки учителей для начального образования «основам здоровья». Доказано, что внедрение инноваций на уроках будет эффективным, если в учебном процессе будет применяться комплекс организационных форм и интерактивных методов, который направлен на развитие творческой активности учащихся.

Ключевые слова: инновации, интерактивные методы, обучение, основы здоровья, будущие учителя начальных классов.

The paper shows different ways of the innovation improvement in the system of preparing teachers for primary level education «foundations of health». It is proved that innovation in the classroom will be effective if applied in the learning process complex organizational forms and interactive techniques designed to foster creative activity of students.

Key words: innovation, interactive methods, learning the basics of health, future teachers of elementary school.